

Budapestre vonatkozó újságcikkek

HELTAI JENŐ:

Szerző:

A régi NEW YORK

Cím:

és az új HUNGÁRIA

Forrás:

(Hely)

újság

1954 (Idő) v. 16

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy:

640.24

*New York
Kávéház*

Idő:

1954

Személy:

Helyszám:

vegyes közönsége, éttermének borsos árai, valamelyes zárkózottsága emelték a mindennapi fölé. Tarján maga is újságíró volt, nagy riportter, nagy ismerője Budapest éjjeli életének, amelyben, mint szanzenekes és konferan-szié maga is tevékenyen közreműködött. Az irodalom és a művészet az eddiginél is melegebb és meghittebb hajlékot talált kávéházában, utóbb még bárt is. Ebben jó italok, jó zongoristák és kevésbé tehetséges szanzenekesnek üdítették a szomjazókat. Azután... Budára költöztem és — amit addig mindennapos feladatommak láttam — nem tudtam tovább szemmel kísérni a New York-kávéház sorsát. Hanyatlásának és megsemmisülésének története számomra ismeretlen. Csak nevek maradtak meg emlékezősomban, nevek és anekdoták, sokezer név és sokezer anekdóta (sok-sok jó tréfa, felejthetetlen szállóige, amilyen a »Színház után a New Yorkban találkoztunk« hirdetés is. Tarján számára a mindennapos élet csúcса az volt, hogy minden ember este színházba megy, azután pedig az ő kávéházába.)

ENNEK A KÖNYVELMŰ, lármas, tanka, részeg világnak mindenféle háború, csapások, külső és belső bajok után természetesen egyszer vége kellett, hogy legyen. A New York leegyszerűsödött, elszegényedett, elvesztette rangját és dicsőségét. Inkább emlékeiből élt csak, a hozzája fűződő nevekből, anekdotákból, legendákból. Inkább kegyhely volt már, mint kávéház. Ha néha-néha betévedtem, végignézttem az asztalokon és meghatódtam; kis, fekete selyem-sapkával fején itt ült a Hét fiatal óriásaival Kiss József főszerkesztő úr, amott a kassza szomszédságában tajték-pipájával és egri szüzdohányával Gárdonyi Géza, britannikájával Újházi Ede, a Nemzeti Színház nagy színésze, cigarettájával a friss és fiatal Molnár Ferenc, a gyönyörű Bródy Sándor, félrehajtott fejével a borongó Krúdy Gyula, a savanyú Kóbor Tamás, az örökké fűtyörésző Beöthy László, egyszerre öt színháznak az igazgatója, a belső teremben állt a híres »veseszta«-a, mindenkit megszóló, mindenkinek a veséjét kiszedő jámbor írós emberevő-szövet-sége... mit folytassam?

A RÉGI NEW YORK meghalt, elmúlt. He-lyén ma szép, új kávéház nyílt meg: a Hungária. Élni és virulni akar új világunkban. Sok szerencsét kívánok hozzá. Itt-ott megőr-zött valamit a régi New York díszeiből, eze-ket talán kiegészíthetnék a multa emléke-zető egy-két képpel, vagy szobrocskával is a magamfajta elaggott törzsvendégek számára.

ÖTVEN ÉVE ANNAK, hogy Budapest nagy látványosságát és nevezetességét, a New York-kávéházat megnyitották. Sokáig pompázott, mint a város legszebb, legelőke-lőbb kávéháza, újságírók, művészek, igazi és álbohémek fejedelmi palotája, amely egész nap és egész éjjel vendégeinek a rendelkezésére állt, karzatán még bombélműhelye is volt. Megnyitása óta tulajdonképpen scham-sem zárták be, fényes szimbóluma volt az örökkévalóságnak. Enni, inni, cikkeket és verseket írni lehetett benne, a márványasztalra támaszkodva aludni is. Senkinek sem jutott eszébe, hogy fáradt vagy hajléktalan embertársát bármilyen időtöltésében hábor-gassa. Erre külön gondolt ügyelt Reisz Gyula, a jószágos főpincér, az olcsó »irodalmi reggeli« (kis adag sonka, tojás, vaj) és a korlátlan hitel lelkes főltallója. Nem tudom, hányan élnek még a New York ősi törzsvendégei közül, de ha ezek a lelkek mélyére néznek, aligha-nem fölfedezik, hogy ma is tartoznak még neki. Ez a tartozás elévült már, Gyula régen meghalt, korán meghalt a fia, Hajdu Pepi, a Nemzeti Színház kedves színésze is. A régi törzsvendégek számára egy pillanatig sem volt kétséges, hogy ez a fiú nem lesz sem pin-cér, sem kávé, hanem mindössze író, vagy művész. Apjában ebből is, abból is sok volt.

A New York-kávéház atmoszféráját ez a nagyszerű főpincér teremtette meg. Egy cir-kált az asztalok körül, mint a gondviselés: tudtuk, hogy vigyáz ránk, tudtuk, hogy amíg kávéházában a fényűzés és a nyomor között imbolygunk ide-oda, nagy bajunk nem es-het. Jó emberismerő, kitűnő kritikus volt, tudta, közülünk ki viszi valamire és ki kal-lódik ki menthetetlenül. A kávéház bérlői ez idők során több ízben változtak, csak a főpin-cér maradt változatlanul Gyula, legendás alakja az akkori idők és az akkori irodalom történetének.

A DIADALMASAN fejlődő város és száza-dunk virágboruló irodalmának a törté-netét kellene vázolni akkor, amikor a New York multjáról beszélek. A fővárosnak már-már egymillió lakosa volt, ipara, kereske-delme, a kényelemre és a szórakozásra való igénye hihetetlenül föllendült, sajtója elhatal-masodott. A tekintélyes és unalmas régi lapok helyét fürge, modern, krajcáros új újságok foglalták el, utcai életünknek népszerű figu-rája lett a rikkancs. Az újságárus fiúk kö-zött költő is akadt: Bakti Gyula. A kávé-házaknál a körútra néző ablaküvegei mögött úgy ödöngtünk, mint valami hatalmas akvá-riumban a furcsa, néma halak. Kibámultunk a körútra, a körút pedig bebámult reánk. Ráérő járókelők megálltak az ablakok előtt és ifarkasszemet néztek velünk, talán azon csodálkoztak, hogy a körút lüktető életében mi ráértünk a semmittevésre. A nagy ab-lakokat nyáron elmozdították helyükről, ter-raszt bokrozta a kávéház elé, délelőttön-ként ott sakkoztunk. Elszánt utcai kábecék sereglettek egy-egy sakkábla köré, beleszó-ltak a játékba, tippet adtak, hogyan folyt-asuk. Veszelkedtek egymással és a játékosok-kal. Egy elkecseregett kilbic egyszer az én kezemből is kitepte a bástyát és fejemre könyöklöve egy merész löugrást kockáztatott meg. Nem tudtam megakadályozni, hogy helytettem végigjássza a játszmát. El is vesz-tette, mire sértődötten, köszönés nélkül ott-hagyott. Nem panaszkodhatunk, a New York minden előkelőségével is »demokratikus« ká-véház volt, egyformán vonzotta az arisztokra-tákat, a nyárspolgárokat és a bohémokat, ahogy nyári estéken a vakító villamos-lámpa változatlan közönnnyel gyűjti maga köré a mindenféle és mindenféle céltalanul tévelygő lepkeket és bogarakat. Varázsának senki sem tudott ellenállni.

Mindenki mindenkit ismert benne. A pincér rögtön kiszolgált, meg sem várta, hogy ren-delj valamit. Szó nélkül megkaptad minden-napi felketetést és hozzá a tintatartót meg az írópapíroszt. A töltőtoll akkor ritkaság volt még, az író pedig dolgozni akart. Száz meg száz cik kem született a New Yorkban, a bejáró mel-lett álló kerek kis márványasztalon, melléje másnak tilos volt letelepednie. Elbizakodott-ságomban láttam is már azt a márványtáblát, amely emléketem majdan megörökíti: itt élt és itt dolgozott valamikor a hallhatatlan H. J.

BOCSÁNATOT KÉREK a nyájas olvasótól ezek miatt a kis egyéni emlékek miatt, hiszen tulajdonképpen a régi New York-kávé-

ház hiteles történetével illene foglalkoznom. De erről nem sokat tudok. Emlékezek arra, hogy a kávéház első tulajdonosa az öreg Steuer bácsi volt, aki a Fiume-kávéházat hagyta ott a New York-kávéházért. (A Fiumében jó iskolája volt, odajárt a Budapesti Hírlap szer-kesztősége: Tóth Béla, Barna Dóri, Vasskó Elemér, Rékosi Viktor és a fiatal újságírók ambiciózus nagy tömege. A kávéház fölött a ház első emeletén helyezték el az írós és új-ságírók első Otthonkörét is.) Steuer bácsi, aki Budapest legtekinthetőbb kávésa volt, itt tanulta meg, mi az új idők igazi kávéának a földadata. Ezt a nehéz földadatot nem tudta sokáig teljesíteni. A New York bérletét át-engedte a Harsányi-testvérpárnak. A két test-vér közül az idősebb tanár volt, diákkorában, Baján, nekem házitánítóm és nevelőm. Mindig óvott a kávéház mérgező levegőjétől eladdig, míg maga is fölcspott kávésnak. Akkor ter-mészetesen látta már, hogy minden nap pon-tosan megjelenjenek kávéházában. Harsányiék-től Tarján Vilmos vette át a New York bérle-tét. Ennek a kávéháznak ez volt a mennybe-menetele. Kivált külsőségei, előkelő és nagyon